

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราเกิดมาเป็นมนุษย์ การเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ประเสริฐมาก แล้วเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วพบพุทธศาสนา ในมงคลชีวิตนะเกิดในประเทศอันสมควร เราได้เกิดมาจากพ่อจากแม่ เราได้เกิดมาจากชาติไทย ในชาติไทยนะไม่เคยมีการลี้ภัย ไม่มีการลี้ภัย ไม่มีบ้านแตกสาแหรกขาดให้คนได้ทุกข์ได้ยาก เราควรภูมิใจในความกำเนิดของเรา ถ้าเรากำเนิดของเราแล้ว เราภูมิใจแล้วมันเกิดมาเพราะสิ่งใดล่ะ? เพราะเราได้ทำคุณงามความดีกันมา

ถ้าไม่ได้ทำคุณงามความดีกันมา เห็นไหม เขาก็เกิดเหมือนกัน แต่เขาบ้านแตกสาแหรกขาด เขาต้องอพยพลี้ภัยกัน เราไม่เคยเจอเหตุการณ์อย่างนั้นนะ ถ้าเราไม่เคยเจอเหตุการณ์อย่างนั้นจะน้อยเนื้อต่ำใจไปที่ไหน? เราย่าน้อยเนื้อต่ำใจนะ ควรภูมิใจว่าการเกิดนี้การเกิดในประเทศอันสมควร เกิดจากพ่อจากแม่ พ่อแม่ให้กำเนิดเรามา ถึงพ่อแม่จะผิดพลาดบ้างเป็นเรื่องธรรมดาของปุถุชน คำว่าปุถุชนมันมีการทำผิดพลาดเป็นธรรมดา แต่เขาให้ชีวิตเรามา ชีวิตที่เราเป็นอยู่นี้เขาให้ชีวิตมา ชีวิตนี้มีคุณค่ามาก เพราะชีวิตนี้เราถึงได้มีคุณงามความดีของเราไป

เราเกิดมา นี่ในทางโลกชาติจะเจริญได้ด้วยการศึกษา คนต้องมีการศึกษา ต้องมีปัญญาชาติถึงจะเอาตัวรอดได้ ชาติถึงเจริญรุ่งเรืองได้เพราะการศึกษา เราศึกษาจนมีปัญญา เราเกิดมากับโลก เราอยู่กับโลก ในเมื่อเราทำหน้าที่การทำงานมันเป็นเรื่องการแข่งขัน การแข่งขันนี่เป็นการแข่งขันทางโลก การแข่งขันนี่เป็นการแข่งขันทางที่ชอบ ถ้าไม่มีการแข่งขันมันก็จะจมปลักอยู่กับที่นั่น มันไม่เจริญ ไม่พัฒนา เห็นไหม เราต้องมีการแข่งขัน

การแข่งขันของโลกมันจะแข่งขันด้วยอะไร ถ้าคนไม่มีปัญญาจะเอาอะไรไปแข่งขันกับเขา ถ้าเรามีปัญญา สิ่งใดที่เกิดขึ้นมาเราจะรู้เท่ารู้ทัน เราจะบริหารจัดการของเราได้ นี่คือนิยามทางโลกต้องมีการแข่งขัน พอเราเกิดมาเป็นมนุษย์ ถ้าเกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา พุทธศาสนาเวลาทำคุณงามความดีขึ้นมา มันจะแข่งขันกันเองระหว่างกุศลกับอกุศลจากภายใน คนจะ

ไปแข่งขันกับข้างนอก ถ้าบ้านเรือนของเราไม่อบอุ่น บ้านเรือนของเราไม่มั่นคง เราจะไปแข่งขันกับใคร? ออกจากบ้านไปก็ทุกข์ยากแสนยากอยู่แล้ว

ในจิตใจของเรา ถ้ามันมีอกุศล มันมีอกุศล มันมีแต่ความไม่เข้าใจ มันมีแต่ความน้อยเนื้อต่ำใจ มันมีแต่การคิดเหยียบย่ำตัวเอง มันจะไปแข่งขันกับใคร? ออกไปข้างนอกก็ละล้าละลังจะสู้กับใครก็ไม่ได้ จะคิดด้วยปัญญาสิ่งใดก็ไม่ได้ มันมีแต่ความน้อยเนื้อต่ำใจ แต่ถ้ามีปัญญาเห็นไหม เราจะแข่งขันกับใครเราต้องมีปัญญาใช่ไหม? ปัญหานี้ปัญญาทางโลก ทางวิชาการ แม้แต่ทางโลกเขาต้องทำวิจัยทางตลาดกัน เขาต้องดูสภาพความเป็นไปได้ หรือความเป็นไปไม่ได้

ฉะนั้น การแข่งขันอย่างนั้นมันเป็นการแข่งขันโดยทางวิชาการ แต่ถ้าหัวใจของเราล่ะ? หัวใจเราไม่มีความวิตกกังวล คนเราเกิดมาปฏิภาณไหวพริบคนไม่เหมือนกัน ปฏิภาณไหวพริบของคนไม่เหมือนกัน ปัญญาของคนไม่เหมือนกัน แต่ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา

นี่กุศลกับอกุศลในหัวใจของเรา คิด คิดด้วยอกุศล ความไม่เข้าใจ คิดด้วยอกุศลความที่มันเห็นแก่ตัวของมัน คิดด้วยกุศล กุศล เห็นไหม เราเกิดมาเป็นมนุษย์เราก็ต้องมีหน้าที่การงานของเรา เราเกิดมาเป็นมนุษย์เราก็ต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัยของเรา เราก็ทำหน้าที่การงานของเรา ด้วยสัมมาอาชีพะ ด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ถ้ามันจะผิดพลาดก็ผิดพลาดด้วยเวรด้วยกรรม ถ้าเราใช้ปัญญาของเราแล้ว เราทำของเราขนาดไหน ถ้าภายในมันไม่เบียดเบียน ภายในมันไม่ตูดิก ภายในมันไม่มีอกุศลในหัวใจ เวลาทำสิ่งใดนี่ผิดก็ผิด ถูกก็ถูก ไม่ใช่ที่เราคิดของเราดี หัวใจของเราดี

ฉะนั้น ในการศึกษา เห็นไหม ในการศึกษาทางโลกเราศึกษามาเพื่อวิชาการ เพื่อวิชาชีพนะ แต่การศึกษาทางธรรม เราศึกษากัน นี่ไปเรียนปริยัติกัน ไปเรียนต่างๆ เรียนมาทำไมล่ะ? เรียนมาให้มันปลงตกใจ ถ้ามันมีปัญญามันปลงตกนะ สิ่งใดในหัวใจมันปลงได้ มันวางได้ ถ้ามันปลงตก มันปลงตกมันไม่มีสิ่งใดในหัวใจ มันแค่ปลงตกเท่านั้นแหละ นี่โลกนี้เป็นอนิจจัง ความเป็นอนิจจังมันปล่อยวางได้ไง การปล่อยวางคือการปลงได้ ปลงได้ วางได้ แต่ไม่เป็นความจริงหรอก ถ้าความจริงเป็นธรรมมันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ถ้ามันเป็นธรรมมันมีมรรคญาณของมัน มันมีสติจะความจริงของมัน ถ้าสติจะความจริงเกิดขึ้นมาเกิดขึ้นมาอย่างนี้

นี่สิ่งที่เป็นข้อเท็จจริง เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามานี้ทางวิชาการมันก็เป็นวิชาการนั่นแหละ แต่ความเป็นจริงในหัวใจล่ะ? ถ้าจิตมันสงบ สงบอย่างไร? ถ้ามีปัญหา ปัญญาเป็นอย่างไร? แล้วกิเลสเป็นตัวอย่างไร? กิเลสเป็นตัวกลมๆ ไหม? ตัวแบนๆ ไหม? กิเลสมันเป็นพยาธิหรือเปล่า? กิเลสตัวแบนหรือตัวกลม? แล้วกิเลสมันเป็นอย่างไร? ไม่รู้แต่ปล่อยาง มันปล่อยางอย่างไรล่ะ? แม้แต่พยาธิในร่างกายนะ เรากินยาขับพยาธินะ พยาธิมันออกมา มันต้องมีพยาธิออกมา มันถึงมีพยาธิตัวกลมตัวแบน มันถึงจะรู้ของมัน

กิเลสก็เหมือนกัน นี่สักกายทิฏฐิ อุปาทานในขันธ กามราคะ แล้ววิชาละมันเป็นอย่างไรร? มันตัวกลมหรือตัวแบน เห็นไหม เวลาคนที่ปฏิบัติมันมีปุ่ มีย่า มีตา มียาย กิเลสก็เหมือนกัน กิเลสหยาบๆ เราทำอะไรไม่ได้เลย ฉะนั้น พอศึกษาแล้วเราบอกว่า โอ๊ย เราบรรลุมรรคๆ บรรลุอะไร? มันปลงตกเท่านั้นเอง ถ้ามันปลงตก นี่ไงกุศลกับอกุศล ใจ กุศลกับอกุศลในหัวใจมันแข่งขันกัน

การแข่งขันทางโลกเราเกิดมาเพื่อการแข่งขันนะ เกิดมา เห็นไหม คุณศึกษาเล่าเรียน คุณตีเตี้ยนี้แข่งขันจนเด็ก...พ่อแม่ก็ต้องดูแล แล้วเด็กนะถ้าเด็กมันมีปฏิภาณของมัน มันมีปมในใจนะ ถ้ามีปมในใจเราดูแลของเรา ลูกของเรานะ ลูกของเรา ตระกูลของเรา เราก็ดูแลของเรา ดูแลของเราเพื่อ ถ้าหัวใจมันได้หล่อหลอมมาดี มโนกรรมนะ มโนกรรมมันจะเกิดวจีกรรม เกิดกายกรรม มโนกรรม ไม่ได้ทำเบียดเบียนใคร ไม่ได้ทำร้ายใครเลย แต่มโนกรรม ความคิดมันคิดของมัน มันเผาของมัน นี่ถ้ามโนกรรมมันเกิด นั่นแหละย่ำคิดย่ำทำ จนเป็นจริต จนเป็นนิสัย

นี่ใจเวลามันมีปมของมัน เห็นไหม พอออกไปแล้วนะ พอโตขึ้นมาว่าพ่อแม่ไม่รัก สังคมรังแก นี่มันมีปมของมัน ถ้าไม่มีปมของมันนะ สังคมมันมาจากไหนล่ะ? สังคมนั่งอยู่นี่สังคมมนุษย์รวมตัวขึ้นมาเป็นสังคม แล้วสังคมต่างคนต่างกลับบ้าน สังคมอยู่ไหนล่ะ? นี่สังคมทำไมต่างคนต่างไปล่ะ? กระแสสังคมใจ มันก็ว่ากันไปนะ แต่ถ้าเรามีธรรมในหัวใจ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นี่ศีลนะสุคะตัง ยันติ ศีลนะโกคะสัมปะทา

ศีล เห็นไหม ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ธรรมะย่อมคุ้มครอง คุ้มครองตรงไหนล่ะ? คุ้มครอง ถ้าคนทำคุณงามความดี นี่คนทำคุณงามความดี คนดี กลิ่นของศีลมันหอมทวนลม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ในป่านะ เวลาเทศน์ธรรมจักๆ ขึ้นมา นี่เทศน์ธรรมจักๆ ปัญญาวัคคีย์แค่ ๕ คน มนุษย์แค่ ๕ คน แต่เทวดา อินทร์ พรหมส่งข่าวเป็นชั้นๆ ขึ้นไป แล้วเวลาธรรม

ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเริ่มต้นก็เริ่มต้นจากम्मจักกฯ นี้แหละ แล้วम्मจักกฯ เริ่มต้นจากเทศน์สอนมนุษย์แค่ ๕ คน นี่ถ้ามันมาถึงเดี๋ยวนี้ละ? มันยังไปอีก ๕,๐๐๐ ปี แล้วพระศรีอริยเมตไตรย พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์กลับมาก็ต้องมาตรัสรู้ตรงนี้ มันจะไปตรัสรู้ที่ไหน?

ฉะนั้น สิ่งที่ว่ากลิ่นของศีลหอมทวนลม ธรรมะมันคุ้มครองใจ เวลาคุ้มครององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม เวลาเทวทัตเป็นญาติผู้พี่กับญาติผู้น้อง ก็ถูกพี่ลูกน้อง เป็นลูกพี่ลูกน้องกันมา ถึงเวลานะบอกว่า

“องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอายุมากแล้ว ปล่อยวางเถิด เราจะปกครองสงฆ์เอง”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่อนุญาต ไม่อนุญาตเพราะอะไร? เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ธรรมและวินัย ให้สงฆ์ปกครองสงฆ์ ให้ประชุมสงฆ์กัน สงฆ์นั้นมันจะพิจารณากัน เห็นไหม แล้วเวลาไม่ได้ตั้งใจจ้างนายธนูมายิงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ปล่อยช้างนาฬาคีรีให้ออกไปทำร้ายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครทำไม่ประสบความสำเร็จ เทวทัตผลักหินจากเขาคิชฌกูฏให้ทับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นี่ไงบอกว่าเวลาทำดีแล้วต้องได้ดี ทำดีต้องได้ดี เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประสบความสำเร็จมาอย่างนั้น ถ้าทำดีของเราเนะ เราทำคุณงามความดีของเราเพื่อความจริงของเรา แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเรา เตือนเรา เห็นไหม ถ้าใครโดนโลกธรรมเสียคติ เราแข่งขันกันทางโลกมันก็ต้องมีแรงเสียคติเป็นธรรมดา มีแรงเสียคติ มีแรงต้านทาน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ถ้าใคร โคนโลกธรรมเสียคติเนะ โคนโลกธรรมรุนแรง ให้นำนี้ถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

คูสิเทวทัตจ้างคนมาฆ่าเหมือนกัน จ้างนายธนูมายิงนะ แต่ทำไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่ากรรมมา บวชมาเป็นพระอรหันต์หมดเลย นี่เวลาช้างนาฬาคีรีมันไปตกมัน มันออกมามันจะใสเข้าชนเลย พอถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันจะหยุดเลย เวลาถลิ่งหินมาให้ตกให้ทับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่โดนหรอก แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมตตาสาธยายไป เขาตั้งใจ เขาจงใจ เขาอยากทำเต็มที่เลย อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้ นี่เศษหินมันกระเด็นมาโดนเท่านั้นคนเดียว ให้เขาพอใจของเขา ให้เขาได้ทำสมใจของเขา แล้วพอสมใจของเขานะ เวลาคิดได้นี้เสียใจ

เราจะบอกว่าคนเรานี้ะมันทำกรรมดีและกรรมชั่วมา เราเกิดมาเป็นพี่เป็นน้องกันเรายังทะเลาะเบาะแว้งกัน แล้วเราเกิดมาในวิภวภูฏะเราจะไม่มีสิ่งใดขัดแย้งกันมาบ้างเลยหรือ? แล้วพอมันขัดแย้งกันมา มันมาเจอเดี๋ยวนี้ นี่เวรกรรมมันตามมา ถ้าเวรกรรมมันตามมาเราจะปฏิเสธสิ่งนั้นได้อย่างไร? เราปฏิเสธได้ไหมว่าพระอาทิตย์ไม่ให้ขึ้น เพราะพระอาทิตย์ขึ้นมาแล้วแสงแดดมันให้ชีวิตของเขาใช่ไหม แต่แสงรังสีมันก็ทำลายผิวหนังเรา เราก็ไม่อยากให้มันขึ้น มันเป็นไปได้ไหม? มันเป็นไปได้ สิ่งของมันเป็นไปได้ พอมันเป็นไปได้เราจะแก้ไขที่ไหนล่ะ?

เราแก้ไข เห็นไหม เวลาเราศึกษาธรรมะ นี้เกิดเป็นชาวพุทธ พบพุทธศาสนา พุทธศาสนา สอนเรื่องอย่างนี้ สอนอย่างนี้ถ้าเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันเป็นความจริง เราต่างหากไม่จริง เราต่างหากอยากได้ตามแรงปรารถนาของเรา เราต่างหากอยากได้สิ่งที่เราพอใจ ไม่พอใจคือผลักไส มันไม่จริง เพราะมันไม่จริง มันขัดแย้งกับความจริงเราถึงทุกข์โง่ เราถึงเจ็บปวดอยู่ที่นี่ ะนั่น เราศึกษาความจริงแล้ว พอมาศึกษาความจริง มันเข้าใจความจริงแล้วมันก็ปลงโง่ ปล่อยาว ปลงวาง

ศึกษามาปลงวางได้ทั้งนั้นแหละ ปลงวางเพราะไปศึกษาธรรมกับพระพุทธรูปเจ้ามา เพราะมีพระพุทธรูปเจ้ามา พระพุทธรูปเจ้าหรือคั่นมา เราศึกษามาแล้ว เราเข้าใจแล้วเราก็ปลงนั่นแหละ แต่ของเราไม่มี

ถ้าของเรามีนะเราต้องกำหนดพุทโธของเรา หรือทำปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าสมาธิมันสงบเข้ามามันเข้าไปสู่ความรู้สึก ความรู้สึกกับความคิด เราอยู่กับความคิดกันมาตลอด แล้วบอกความคิดนี้เป็นจิต ความคิดนี้เป็นจิต ความคิดเป็นอาการของจิต อาการของจิตคือว่าคนเราเกิดมาอยู่ในแสงมันจะมีเงา

ถ้าเงานั้น เงา เห็นไหม เงาที่เกิดจากแสงนั้นมันจะไปไหนก็ได้ ความคิดมันเป็นเงาของจิต อาการของจิตเกิดจากจิตไม่ใช่ตัวจิต เราอยู่กับที่เงานี้ โดยสัญชาตญาณของมนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ มีกายกับใจ ใจนี้มีความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้ แล้วความรู้สึกนึกคิดเอามาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วว่าเราเข้าใจๆ เราเข้าใจอะไร? เราเข้าใจอะไร? เข้าใจธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วธรรมของเราล่ะ?

นี่ไงเวลาขอยู่นอกขวด ขอยู่นในตู้ยา ไอ้เราไม่เคยได้กินเลย แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านได้กิน ท่านได้รักษา ท่านได้ถอนอวิชชาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า

“เราเป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา ในบรรดาสัตว์ ๒ เท่าเราตถาคตประเสริฐที่สุด”

ในบรรดาสัตว์ ๒ เท่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด เพราะอะไร? เพราะว่ามรรคญาณมันทำลายอวิชชาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วก็วางธรรมวินัยนี้ไว้ แล้วเราก็ไปศึกษากัน...ธรรมะนี้สุดขอด เป็นอนิจจัง เป็นความว่าง แล้วได้อะไรล่ะ? มันก็ปลงวางเท่านั้นแหละ ปลงวางเพราะอะไร? เพราะมันมีตำรายา ยามันคอยขนาบไป

กุศล อกุศล เภา กุศลอกุศลคือความคิด มันไม่ได้ใช้ความรู้สึก แล้วพอเราพุทโธ พุทโธ ความรู้สึก เห็นไหม ความรู้สึกแล้วมันเกิดปัญญาขึ้นมา มันเกิดภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญา มันจะย้อนกลับมา ย้อนกลับมาสำรวจ คายของมันออก ทิฏฐิที่เราถือกันอยู่ที่นี่ สำรอก คายมันออก สักกายทิฏฐิคือความเห็นผิด ถ้ามันสำรอก มันคายออก ทิฏฐิมันคายออก ทุกอย่างมันคายออก คายออกจากอะไร? นี่ไงกิเลสมันตัวกลมๆ ตัวแบนๆ กิเลสมันเป็นอย่างไร? ถ้าเวลามันขาดขึ้นมา คนฆ่ากิเลส คนชำระกิเลส ไม่รู้จักกิเลสตัวแบนๆ ตัวกลมๆ เชียวหรือ?

กิเลสคือความยึดมั่น กิเลสคือปล่อยวางก็ปล่อยวาง จับให้มันสำรอก มันคายออก มันเหมือนทางอาชญาวิทยา มันเป็นการแบบว่าพิสูจน์เลย มันต้องพลิกศพกิเลส เผากิเลส ทำลายกิเลส กิเลสตายเพราะอะไร? คดีอาญาตายเพราะเหตุใด? จุดไหนเป็นจุดตาย อวิชชาก็เหมือนกัน กิเลสก็เหมือนกัน มันตายเพราะอะไร? มันตายเพราะปัญญาอย่างไร? คุณปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติมันเป็นเพราะอะไร? มันทำอย่างไรมันถึงตาย แล้วมันตายอย่างไร? ถ้ามันตายอย่างนี้แล้วมันไม่ฟื้นไง แต่นี่พิจารณากันนะ โอ้โฮ กิเลสตายนะ เดี่ยวลูกหลานมันเกิดเป็นพรวนเลย ไม่มีอะไรตายสักอย่าง

มันปลงวาง มันปลงวางมันก็คิดของมันไป จินตนาการของมันไป แต่มันเป็นจริงเป็นจริงอย่างนี้ เราเกิดในประเทศอันสมควร เกิดมาในชาติไทยที่บรรพบุรุษได้ถือพุทธศาสนา เราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วพบพุทธศาสนา เราเกิดมามีชีวิต เราต้องมีหน้าที่การงานของเราเพื่อเป็นสัมมาอาชีพะเลี้ยงชีพของเรา เป็นการแข่งขันทางโลก แล้วถ้าการแข่งขันทางธรรมระหว่างกุศล

คือความผิดพลาด ความไม่ดั่งใจในหัวใจ กับอกุศลคือความผิดพลาด กุศลเป็นความดั่งใจ นี่อาศัยความดีนี่เป็นการต่อเนื่องขึ้นไป

กุศลกับอกุศลในใจ ก็เลสค้นหาความทะยานอยากของเรา กับมรรคญาณมันเกิดขึ้นมา เวลาบอกว่านี่เป็นอกุศล นี่เป็นความไม่ดีทั้งหมด เวลามันคิดดี ไปวัดนี่เป็นอกุศลเพราะมันลำบาก เวลามันคิดดีเขานี่เป็นกิเลสเพราะมันอยาก มันอยากมันเป็นกิเลส อยากทำคุณงามความดีมันเป็นกิเลสที่ไหน? เวลาเราหิวกระหายเราต้องกินข้าว การกินมันเป็นความลำบาก แล้วเรากินทำไม? ก็กินเพื่อดำรงชีวิตไง นี่ดำรงชีวิตนี้ไว้

นี่ก็เหมือนกัน ความอยาก อยากเพื่อคุณงามความดีนี่เป็นมรรค แต่อยากกิเลสค้นหาอยากอกุศล อยากทำร้ายเขาอันนี้เป็นกิเลส เห็นไหม จันทะคือความพอใจ ถ้ามันเป็นความพอใจนี่อิทธิบาท ๔ ผู้ใดทรงอิทธิบาท ๔ จะอยู่อีกกับหนึ่งก็อยู่ได้ อิทธิบาท ๔ มันเกิดมาจากไหน? มันเกิดมาจากจิต ถ้าจิตแลจิตแล้วจิตมันจะไปไหนล่ะ? จิตมันก็อยู่ของมัน แต่ที่นี้เรามีแต่อาการ เรามีแต่ความเป็นไป

นี่จะบอกว่าเราเกิดมานะ เราเกิดมาในประเทศอันสมควร เกิดจากพ่อจากแม่ เกิดจากในชาติไทย แล้วเราเกิดมาพบพุทธศาสนา ชาติไทยนับถือศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ที่นี้เราต้องพยายามสร้างสมของเราขึ้นมาให้มีศาสนาประจำใจ ถ้าใจเรามีคุณธรรม

“เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย”

ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจเป็นที่พึ่งแล้ว เราจะมีความสุข ความสงบ ความระงับในใจของเรา อยู่โคนไม้ อยู่ทุกซอกอยู่ทุกซอกอยู่ทุกซอก จิตใจมันไม่เดือดร้อน ถ้าจิตใจนะมีแต่กิเลส มีแต่อวิชชา อยู่ดีกรามบ้านช่องขนาดไหนมันเผาเลน คอนโดมิเนียม ๑๕๐ ชั้น อยู่ชั้นสูงสุดมันก็เผาอยู่บนนั้นแหละ แต่ถ้าใจมันมีความสงบระงับ มันอยู่ที่ไหนมันก็มีความสุขของมัน แต่หน้าที่การงานก็เป็นหน้าที่การงาน เราก็ต้องแสวงหาเพื่อประโยชน์กับเรานะ

นี่พูดถึงคนรู้จักเลือก ถ้าคนมันมีปัญญาของมัน มันจะไม่เอาความรู้สึกนึกคิดนี้มาทำลายตนเอง มันจะเป็นประโยชน์กับเรา เพื่อการเกิดเป็นมนุษย์ของเราให้ความปรารถนาการเกิดเป็นมนุษย์นี้ เอวัง